

Grev bir darbeyi durdurduğunda: Mart 1920

Gewerkschaft Underdog · Sürüm 1.0 · 7 Ekim 2026

13 Mart 1920'de darbeciler Berlin'deki hükümet bölgesini işgal etti. Berlin'deki Reichswehr onlara karşı harekete geçmeyi reddetti, hükümet kaçtı. Yaklaşık yüz saat sonra, yaklaşık on iki milyon kişinin katıldığı Alman tarihinin en büyük genel grevinin ardından darbe başarısız oldu. İki hafta sonra, aynı hükümet, grevin ayaklanmaya dönüştüğü Ruhr Bölgesi'ne asker gönderilmesini emretti.

Kapp-Lüttwitz Darbesi, Almanya'da bir darbenin ülkenin durma noktasına geldiği bir dönemde başarısızlıkla sonuçlandığı en bilinen örnektir. Darbe, 13'ten 17 Mart 1920'e kadar sürdü. Bu hikâye hiçbir kolay şemaya uymuyor ve bu da muhtemelen neden bu kadar nadir anlatıldığını açıklıyor: Grev sayesinde grev sayesinde yeniden göreve gelen hükümet, iki hafta sonra grevcilerin bir kısmına karşı askerleri sevk etti — kısmen daha önce darbe girişiminde bulunan aynı birliklerdi.

Başlangıç Durumu

Sürekli olarak güvenilir bir iktidara sahip olmayan bir devlet

1919 Cumhuriyeti, sadakatine sürekli olarak güvenemeyeceği silahlı kuvvetlere sahipti. Reichswehr, imparatorluk birliklerinden ortaya çıkmıştı; buna ek olarak, doğuda ve iç kesimlerde görevlendirilmiş ve siyasi duruşları açıkça cumhuriyet karşıtı olan Freikorps, yani düzensiz birlikler de vardı.

Versay Antlaşması, ordunun küçültülmesini ve dolayısıyla bu birliklerin birçoğunun lağvedilmesini gerektiriyordu. Etkilenenler için bu, maaş, konum ve varlık nedeninin kaybı anlamına geliyordu.

Tetikleyici olay ve direniş

Ehrhardt Deniz Tugayı'nın emredilen feshinin doğrudan nedeni buydu. 13 Mart 1920'e geçiş gecesi, tugay Berlin'e girdi; saat 06:25'te Brandenburg Kapısı'ndan geçti. Planlanan yeni hükümetin başına Doğu Prusya Genel Bölge Direktörü Wolfgang Kapp ve General Walther von Lüttwitz geçti.

Gewerkschaft Underdog e.V.

Posta adresi: Ehrenbergstraße 16a,
Scanbox #12300, 10245 Berlin

Dernekler sicili VR 42624 B
Charlottenburg Sulh Mahkemesi

info@gdog.pro
www.gewerkschaft.berlin

Hükümet, Reichswehr komutanlığından darbecilere karşı harekete geçmesini talep etti. Reichswehr Bakanı Gustav Noske, Kara Kuvvetleri Komutanlığı Başkanı Walther Reinhardt ve Askeri Personel Dairesi Başkanı Hans von Seeckt arasında yapılan görüşmede sadece Reinhardt bu talebi destekledi. Seeckt, darbenin başlangıcında hasta olduğunu bildirdi; Reinhardt ise daha sonra istifa etti.

Seeckt'e atfedilen "Reichswehr, Reichswehr'e ateş etmez" cümlesinin kelimesi kelimesine doğruluğu kanıtlanmamıştır. Heinrich August Winkler bunu açıkça belirtmektedir. Seeckt'in bu anlamda bir ifade kullandığı kesin olarak kabul edilmektedir. Tartışmasız olan sonuç şudur: Berlin'deki Reichswehr müdahale etmedi. Hükümet Berlin'den ayrıldı, önce Dresden'e, ardından Stuttgart'a gitti ve 15 Mart'ta buraya ulaştı.

Grev

Grev çağrısını kim yaptı?

Burada olayların tam sırasını belirtmek önemlidir, çünkü genellikle yanlış aktarılır — sendikalar tarafından bile.

Grev çağrısı, 13 Mart sabahı Reich Şansölyeliği Basın Şefi Ulrich Rauscher tarafından, Reich Cumhurbaşkanı ile Sosyal Demokrat bakanlar ve milletvekili grubu adına yapıldı. Karar, kabine tarafından gece saatlerinde alınmış; grev çağrısını sosyal demokrat bakanlar imzalamıştı.

Carl Legien başkanlığındaki Genel Alman Sendikalar Birliği ve Serbest Çalışanlar Dernekleri İşbirliği Grubu öğleden sonra bu çağrıya katıldı. Alman Memurlar Birliği ise 15 Mart'tan itibaren grevi destekledi. KPD Genel Merkezi başlangıçta grevi reddetti, ancak 14 Mart'ta, yani ertesi gün tutumunu değiştirdi; bazı bölgeler ise daha önceden greve başlamıştı.

Dolayısıyla grev çağrısı sendikalardan değil, hükümetten geldi. Grev ise sendikalar tarafından yürütüldü.

Etkisi

Yaygın tahminlere göre grev yaklaşık on iki milyon kişiyi etkiledi ve bu da onu Alman tarihinin en büyük grevi yaptı. Trenler çalışmadı, posta dağıtımı yapılmadı, gazete çıkmadı; Berlin'de su, gaz ve elektrik kesintisi yaşandı.

Buna ek olarak, bakanlık bürokrasisi ve Reichsbank, yeni yönetime para ödemesini reddetti. Reichsbank memurları, Kapp'ın imzaladığı ödeme emirlerini, "Kapp adlı bir Reich Şansölyesi'nin kendilerine tanınmadığını" gerekçe göstererek kabul etmediler. Maaş ödemesinin reddedilmesi, en kıdemli Müsteşar Yardımcısı Theodor Lewald'a atfedilir.

17 Mart'ta Kapp kaçtı. Darbe yaklaşık yüz saat sürmüştü; literatürde, tanımlamaya göre dört ya da beş gün olarak kabul edilir.

Sonuç da müzakere yoluyla belirlendi

Sendikal hafızada genellikle atlanan bir durum: 17 Mart'ta Adalet Bakanı Eugen Schiffer ve parti temsilcileri Berlin'de Lüttwitz ile müzakere ettiler. Bazı taleplerin karşılanmasını teklif ettiler ve —

ancak müzakereleri her zaman reddeden Stuttgart hükümetinin desteği olmadan. Bunun üzerine Lüttwitz istifa etti.

Bu, grevin değerini azaltmaz. Ancak daha sonra neden cezai kovuşturma yapılmadığını açıklar: Söz verilen af, 2 Ağustos 1920 tarihli yasa ile gerçeğe dönüştü.

Grev, darbeyle de sona ermedi. Sendikalar 20 Mart'ta bir uzlaşmaya varana kadar devam etti; işler 22-23 Mart'ta tekrar başladı.

Kararı belirleyen faktör

Hangi faktörün belirleyici olduğu tartışmalıdır ve bu tartışma hâlâ sonuçlanmamıştır.

Grev'in neden olduğu yönündeki yorum

Ülkenin felç olması olmasaydı, darbeciler için durum istikrar kazanabilirdi. Ne ödeme yapabilen, ne emir verebilen, ne de ulaşımı sağlayabilen bir hükümet, yönetemez.

Uyum eksikliği yorumu

Karşı görüş ise bakanlık bürokrasisinin direnişini, Reichsbank ve iş dünyasından destek gelmemesini ve Reichswehr'in bölünmesini vurgular. Bu yoruma göre darbe, öncelikle elit kesimlerde destek bulamaması nedeniyle başarısız oldu; grev bu süreci hızlandırdı, ancak neden olmadı.

Her iki açıklama da doğrudur ve birbirini dışlamaz. Şu sonuca varılabilir: İki olaydan sadece biri önceden organize edilmişti.

Zaferin ardından

Sendikaların talepleri

Carl Legien siyasi sonuçlar talep etti. Sendikalar, 18 Mart'ta dokuz maddelik bir program üzerinde anlaştılar: Hükümetin kurulmasına katılım, idare ve ordudan şüpheli kişilerin uzaklaştırılması, uygun ekonomi sektörlerinin kamulaştırılması. 20 Mart'ta temel talepler, hükümet partileriyle varılan uzlaşma kapsamında daha yumuşatılmış bir biçimde kabul edildi. Bundan sonra hükümet politikasında bu talepler neredeyse hiç rol oynamadı.

Zaman zaman sendikaların desteklediği bir hükümetin kurulması gündeme geldi; Friedrich Ebert, Legien'e Reich Şansölyesi görevini teklif etti. Legien bunu reddetti, Rudolf Wissell de aynı şekilde reddetti.

Bunun gerçekleşmemesinin, önemi tartışmalı olan birkaç nedeni vardır: SPD liderliğinin isteksizliği, burjuva koalisyon ortaklarının direnişi, Legien'in kendi reddi. Buna, herhangi bir yoruma gerek duymayan bir durum da ekleniyor: 6 Haziran 1920'de yapılan Reichstag seçimlerinde Weimar Koalisyonu çoğunluğunu kaybetti; bunun ardından burjuva bir azınlık hükümeti kuruldu. Ve Legien, darbenin üzerinden dokuz ay geçtikten sonra, 26 Aralık 1920'de öldü.

Ruhr Bölgesi

Ruhr Bölgesi'nde genel grev, silahlı bir ayaklanmaya dönüşmüştü. Kırmızı Ruhr Ordusu — genel tahminlere göre 50.000 kişiden oluşuyordu, bazı kaynaklara göre ise bu sayı çok daha fazlaydı — bölgeyi kontrol altına almıştı.

24 Mart 1920 tarihli Bielefeld Anlaşması — Berlin müzakerelerinden ayrı bir anlaşma — çatışmayı çözmeyi amaçlıyordu: Silahların teslimi, darbeye karşı mücadelede gerçekleştirilen eylemler için cezasızlık, anlaşmaya uyulması halinde Reichswehr'in bölgeye girmemesi, ayrıca sosyal politika alanındaki taahhütler.

Anlaşma tutmadı. 2-3 Nisan'da Reichswehr ve Freikorps bölgeye girdi; bunların arasında Ehrhardt ve von Loewenfeld Deniz Piyade Tugayları da vardı — yani kısa bir süre önce kendileri de darbe girişiminde bulunmuş birlikler. Baskın sırasında isyancılar arasında yaklaşık 1.000 kişi ve askerler arasında 200'den fazla kişinin ölümüne yol açtı. Askeri mahkemeler kuruldu ve toplu infazlar gerçekleştirildi; Ebert, 3 Nisan'da bunları yasakladı.

Darbe girişimi de can kaybına yol açmıştı; Kiel'de yaklaşık 76 kişi hayatını kaybetmişti ve 21 Mart'ta Berlin'de "Köpenick Kanlı Pazar" olayı yaşandı.

Sonuçlar ve çelişkiler

Hukuki açıdan: Siyasi grev yapılabilir mi?

Mart grevi, ücretler için yapılan bir işçi mücadelesi değildi. Bu grev, bir işverene değil, devlet iktidarına karşıydı. İşte tam da bu durum, grevi hukuki açıdan zorlu hale getiriyor.

Hakim görüş

Yargı içtihadına göre, Anayasa'nın 9. maddesinin 3. fıkrası grevi yalnızca toplu sözleşmeyle düzenlenebilir hedeflerin gerçekleştirilmesi için bir araç olarak korur. Siyasi grevde bu bağlantı yoktur; dolayısıyla hukuka aykırı kabul edilir. Bunu destekleyen iki argüman vardır: Zararı uğrayan işveren, talebi karşılayamaz — ve bir demokraside kararları seçilmiş organlar verir, tek tek grupların ülkeyi durdurma gücü değil.

Karşı görüş ve sınırları

Anayasa'nın 20. maddesinin 4. fıkrası şöyledir: "Bu Anayasa düzenini ortadan kaldırmak isteyen herkese karşı, başka bir çözümün bulunmaması halinde, bütün Almanlar direniş hakkına sahiptir." (Resmî çeviri: Federal Siyasi Eğitim Merkezi [bpb], Temel Yasa Türkçe metni) Burada iki kısıtlamaya dikkat edilmelidir: Bu hak sadece Almanlara aittir ve "bu düzen" ifadesi, 20. maddenin ilkelerine atıfta bulunur, her türlü anayasal düzene değil.

Avrupa Sosyal Şartı, 6. maddenin 4. fıkrasında "çıkar çatışmaları durumunda" toplu eylem hakkı tanır; ancak Almanya'da içtihatlar göre bu hüküm doğrudan uygulanabilir kabul edilmez. Şart metninden daha sağlam bir dayanak, Avrupa Sosyal Haklar Komitesi'nin, Almanya'nın toplu sözleşme amaçlı olmayan tüm grevleri yasaklamasının 6. maddenin 4. fıkrasıyla uyumlu olmadığına dair tekrar tekrar yaptığı tespitlerdir.

Buna karşılık, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin içtihadına şu anda güvenilemez: Humpert ve diğerleri karşı Almanya davasında, Büyük Daire 14 Aralık 2023 tarihinde 16'ya karşı 1 oyla,

Almanya'nın memur grev yasağının İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 11. maddesini ihlal etmediğine karar vermiştir. Mahkeme, siyasi grev hakkını hiçbir zaman tanımamıştır.

Mart 1920'nin her iki taraftan da bekledikleri

Bu, şüphesiz siyasi bir grevdi ve şüphesiz anayasal düzeni savunmuştu.

Siyasi grevleri ilke olarak kabul edilemez bulanlar, 1920'de ne olması gerektiğini açıklamak zorundadır. Bunları kabul edilebilir bulanlar ise, bir hükümetin iş bırakma yoluyla baskı altına alınabileceği sınırı belirtmek zorundadır — zira bu sınır, olağanüstü durumlara kimin karar vereceğini belirler.

Stratejik açıdan: Birleşmeden yoksun zafer

Sendikalar, Mart 1920'de tam bir başarının merkezindeydiler ve bundan pek bir şey elde edemediler. Bundan iki zıt ders çıkarılmaktadır.

Konsept eksikti

Bir darbeyi önleyebilen, ancak ertesi gün ne olacağına dair hiçbir fikri olmayan bir hareket, sahneyi bu konuda bir planı olanlara bırakır.

Araclar eksikti

Konsept hiçbir şeyi değiştirmezdi, çünkü iktidar araçları yoktu. Sendikalar bir ülkeyi durma noktasına getirebildi, ancak yönetemedi; bunu denemeye kalkışan, Ruhr Bölgesi'nde küçük ölçekte görüldüğü gibi bir iç savaşı karşı karşıya kalırdı. Haziran 1920'deki seçim yenilgisi bu yorumu desteklemektedir.

İkisi arasında, 1920'nin ötesine uzanan bir soru var: Bir şeyi engelleme yeteneği, bir şeyi hayata geçirme yeteneğiyle aynı mıdır? Deneyimler bunun aksini gösteriyor. Engellemek, birçok kişinin aynı anda durmasını gerektirir. Bir şeyi kabul ettirmek ise birçok kişinin aynı anda aynı şeyi yapmasını gerektirir — ve bu açıkça daha zordur.

Toplumsal açıdan: Demokrasiyi kim savunuyor?

1920'de cumhuriyetin savunulması ne ordudan ne de mahkemelerden geldi. Organize işçi kesiminden, bakanlık bürokrasisinden ve Reichsbank'tan geldi — yani grev ile idari direnişin alışılmadık bir birleşiminden.

Bu, rahatsız edici bir soruyu gündeme getiriyor: Bunun için öngörülen kurumlar işlevini yerine getiremediğinde, demokrasi başkalarına bağımlı kalır — diğerlerinin yanı sıra, normal zamanlarda eylemleri bir rahatsızlık olarak görülen güçlere.

Hukuki açıdan: Yargılamadaki asimetri

Darbeye ilgili hesaplaşma gerçekleşmedi. Tek bir mahkûmiyet kararı verildi: Traugott von Jagow, 21 Aralık 1921 tarihinde beş yıl kale hapis cezasına çevrildi; bu, "özverili vatanseverlik" nedeniyle hafifletici nedenlerin dikkate alınmasıyla verilen asgari cezaydı. Reichswehr'de 48 subay görevden alındı; askeri yargılama süreçlerinin çoğu davanın düşürülmesi veya beraatle sonuçlandı. Kapp, 12 Haziran 1922 tarihinde, duruşması başlamadan önce tutuklu yargılanırken hayatını kaybetti.

Buna karşılık, yalnızca Ruhr bölgesinde 2.400 mahkum, kamplarda yargılanmayı bekliyordu; ardından çok sayıda, kısmen ağır hapis cezaları verildi.

Weimar adalet sistemindeki bu dengesizlik pek çok kaynakla belgelenmiştir ve araştırmalarda hukuk devletine duyulan güvenin yitirilmesinin nedenlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Tartışmalı olan ise, bunun ne kadar ağır bastığıdır — halihazırda yitirilmiş bir sadakatin belirtisi miydi, yoksa nedenlerinden biri miydi?

Geriye kalanlar

Mart 1920, nadiren bir arada düşünülmüş iki gerçeği ortaya koymaktadır.

Birincisi: İş bırakma, bir darbenin başarısız olmasına katkıda bulunabilir. Bu bir teori ya da garanti değildir ve grev tek neden değildi — ancak grev olmadan olayların bu şekilde gelişmesi düşünülemez.

İkincisi: Böyle bir başarı, kendi başına bir değişim yaratmaz. Mart ayında cumhuriyeti savunan işçiler, Nisan ayında eskisiyle aynı koşullara maruz kaldılar — tek fark, bazılarının ölmüş olmasıydı.

Kaynaklar

- Erwin Könnemann, Gerhard Schulze (der.): Der Kapp-Lüttwitz-Ludendorff-Putsch. Dokumente, Münih: Olzog, 2002, ISBN 3-7892-9355-5. (695 belge; bu baskı, Erich Ludendorff'un rolünü öne çıkarmaktadır.)
- Johannes Erger: Kapp-Lüttwitz Darbesi. 1919/20 Alman İç Siyasetine Bir Katkı, Düsseldorf: Droste, 1967.
- Heinrich August Winkler: Devrimden İstikrara. Weimar Cumhuriyeti'nde İşçiler ve İşçi Hareketi 1918–1924, Berlin/Bonn: Dietz, 1984.
- Heinrich August Winkler: Weimar 1918–1933. İlk Alman Demokrasisinin Tarihi, Münih: Beck, 1993. (Seeckt alıntısının doğrulanamazlığı hakkında, s. 121.)
- 24 Mart 1920 tarihli Bielefeld Anlaşması.
- 2 Ağustos 1920 tarihli Ceza Muafiyeti Kanunu.
- Siyasi grevin hukuki durumu hakkında: Anayasa'nın 9. maddesinin 3. fıkrası ve 20. maddesinin 4. fıkrası; Avrupa Sosyal Şartı, 6. maddenin 4. fıkrası, ayrıca Avrupa Sosyal Haklar Komitesi'nin uyumsuzluk tespitleri.
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Humpert ve diğerleri - Almanya, No. 59433/18 ve diğerleri, Büyük Daire, 14 Aralık 2023 tarihli karar.

Şöyle atıf yapılır

Gewerkschaft Underdog, Grev bir darbeyi durdurduğunda: Mart 1920, Gewerkschaft Underdog, Fassung 1.0, 07.10.2026, <https://www.gewerkschaft.berlin/tr/blog/grev-bir-darbeyi-durdurdu%C4%9Funda-mart-1920/gbu6za2t>, abgerufen am 13.10.2026.

Lisans

CC BY-ND 4.0 — Namensnennung, keine Bearbeitung
